

Knihovna Technologické univerzity v Delftu, Nizozemsko

V rámci své zahraniční pracovní cesty jsem absolvovala *International Staff Week for Libraries* v termínu 22. – 25. května 2018 s tématem *Open Science in Research Libraries – Otevřená věda ve výzkumných knihovnách*.

Cílem bylo zodpovědět na několik aktuálních dotazů: Jak můžeme zvýšit přístupnost výzkumného obsahu? Jak dodáme odvahu výzkumným pracovníkům, aby sdíleli a publikovali své výsledky? Jak inspiroveme otevřené vzdělání?

1. den

Na začátku proběhlo interaktivní formou seznámení všech 16-ti účastníků a následně měla úvodní prezentaci ředitelka knihovny, *Wilma van Wezenbeek*. Technologická univerzita v Delftu byla založena v roce 1842, současný stav je osm fakult, na kterých studuje okolo 22 000 studentů. Mezi hlavní strategie univerzity patří zvyšování povědomí a podpora příležitostí, které nabízí otevřený přístup, FAIR data a otevřené vzdělání. Toto vše je pokryto nejen technickou infrastrukturou, ale i politikou univerzity a odborným personálem, který převádí otevřenou vědu do praxe.

Nynější budova knihovny oslavila v loňském roce dvacet let vzniku, byla navržena v roce 1997 architektkou *Francine Houben* (jednalo se o její první knihovnu) a zaujímá plochu 15 000m². Tento úctyhodný prostor je rozdělen na tichou zónu o dvou stech studijních místech a pak vnitřní prostor, kde je značné množství oddělených menších učeben, které si studenti mohou rezervovat pro řešení týmových úkolů apod.

Publikace jsou řazeny dle oborů ve volném výběru, starší knihy si mohou uživatelé objednat ze skladu knihovny a velké množství zdrojů je dostupných elektronicky pomocí plnotextových databází. Knihovna disponuje SelfCheck zařízením, tzn. uživatelé si sami půjčují nebo vracejí publikace pomocí jednoduchého rozhraní bez přítomnosti knihovníka. Nedílnou součástí knihovny je kavárna, což je velmi příjemné v případě delší doby studia.

Hlavním mottem knihovny je *„volný tok vědomostí.“*

Po prohlídce všech prostor knihovny jsme vyslechli prezentace dvou britských účastníků mobility, *Judith Carr* z Liverpool University a *Hardy Schwamm* z Lancaster University nás informovali o průběhu své práce (oba pracují na pozici manažera výzkumných dat). Judith Carr kromě jiného zmínila přínos GDPR, které pomohlo vědcům ujasnit si fakt, že otevřený přístup opravdu není problém.

V následující prezentaci *Anke Versteeg* a *Just de Leeuwe* líčili průběh programu Otevřené vědy, který začal v roce 2014 v podobě vydání příruček, online workshopu pro doktorandy s názvem „Making an impact with Open Science“, různých workshopů na zvýšení informační gramotnosti a pořádání „road show with Open Science“ po kampusu univerzity. V průběhu letošního roku by chtěli mít kompletně vyřešenou politiku Otevřené vědy a 100% otevřeného přístupu by chtěli dosáhnout v roce 2024.

Otevřený přístup využívají ve všech třech typech: zelený, zlatý a hybridní. S tímto uspořádáním jsou zatím spokojeni a neupřednostňují žádný.

2. den

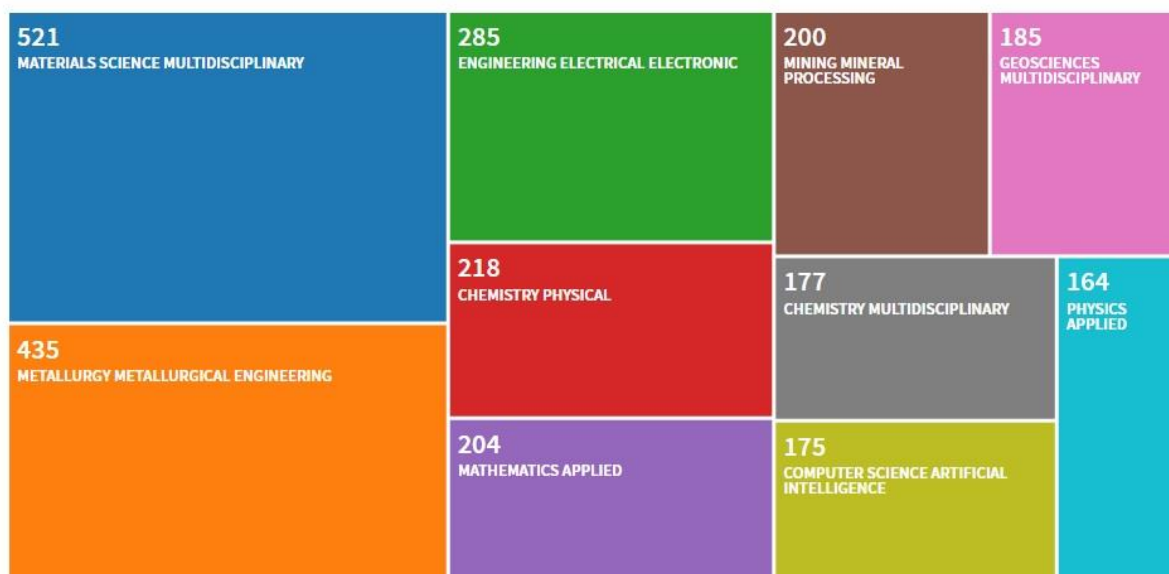
V úvodní prezentaci druhého dne nás *Ton Haanappel* informoval o archivu (Archive), kde jsou ještě kromě repozitáře ukládány publikace (časopisy, závěrečné práce). Prozatím nemají plány na digitalizaci, protože chybí právní ošetření. Na archivaci spolupracuje se všemi fakultami a v současnosti probíhá přestavba prostor (mimo knihovnu).

V dalším tématu jsme se od Otevřené vědy přenesli k tématu otevřeného přístupu ve smyslu otevřenosti knihovny vůči uživatelům. *Ivan Tzvetkov* a *Nicoleta Nastase* nám nastínili různé akce a činnosti, které podnikli, aby zjistili názory uživatelů na knihovnu. Požádali časté návštěvníky, aby napsali buďto „love letter“ nebo „break up letter“. Díky těmto dopisům získali nové podněty a zpětnou vazbu. Dále, i přes velmi přívětivé zázemí knihovny, vyhradili jednu místnost čistě na odpočinek, vybavili ji pohovkami a mikrovlnkou a studenti si ji velice brzy oblíbili. Po nějakém čase se zjistilo, že je třeba dokoupit druhou mikrovlnku, protože jedna nestačila.

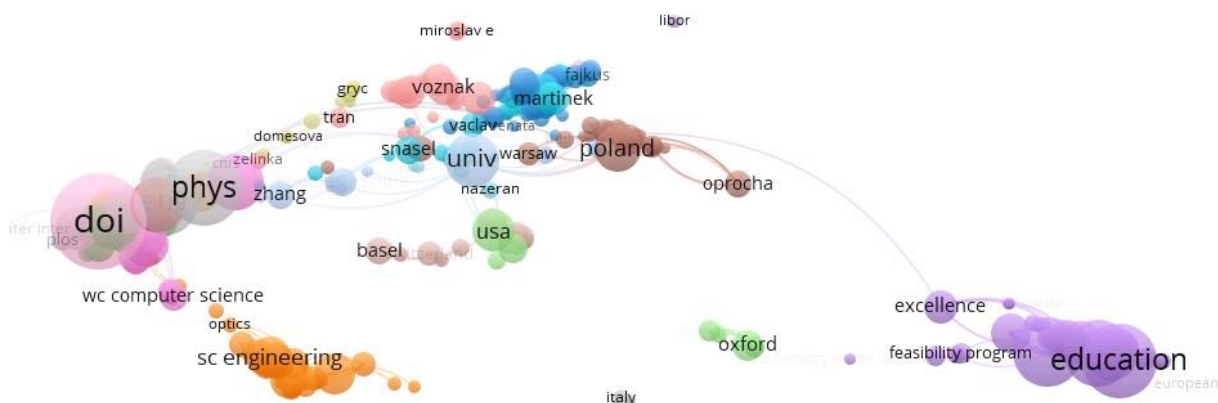
Letos na jaře začali pracovat na metodě „Persona“, což je využívání fiktivních charakterů. Na základě rozsáhlých interview se vytvoří několik vzorů- postav (např. doktorand, výzkumný pracovník, atd.), na kterých se poté testují služby a akce knihovny. Jde o značně náročnou metodu, protože daná postava musí být uvěřitelná osobnost, je zapotřebí mnoha rozhovorů. Na druhou stranu přináší užitečný výsledek- porovnání, nakolik se střetávají nástroje (tools) knihovny s potřebami (needs) uživatelů. Bez zpětné vazby se může instituce snažit vymýšlet služby a akce, ale není si jistá, zda o ně bude zájem.

Následujícím workshopem „Research Analytics“ nás provedl *Dirk-Jan Ligtenbelt*, informační analytik. Zkoušeli jsme si převést, nebo takzvaně vizualizovat, data z databází Web of Science a Scopus. Knihovníkům se totiž při komunikaci s univerzitními vědci osvědčilo, když jim předvedli vizualizovaná data, jednak přímo v uvedených databázích (políčko „analyse results“), nebo pomocí aplikace VOSviewer. Tato aplikace má výhodu v tom, že se může použít okamžitě přes webovou stránku, popř. si ji uživatel může nainstalovat do svého pc. Do aplikace se nahraje soubor dat z výše zmíněných bibliografických databází a posléze se z výsledků vytvoří barevná mapa. Tuto aplikaci jsme si vyzkoušeli na datech z univerzity každého z nás, což bylo velmi zajímavé.

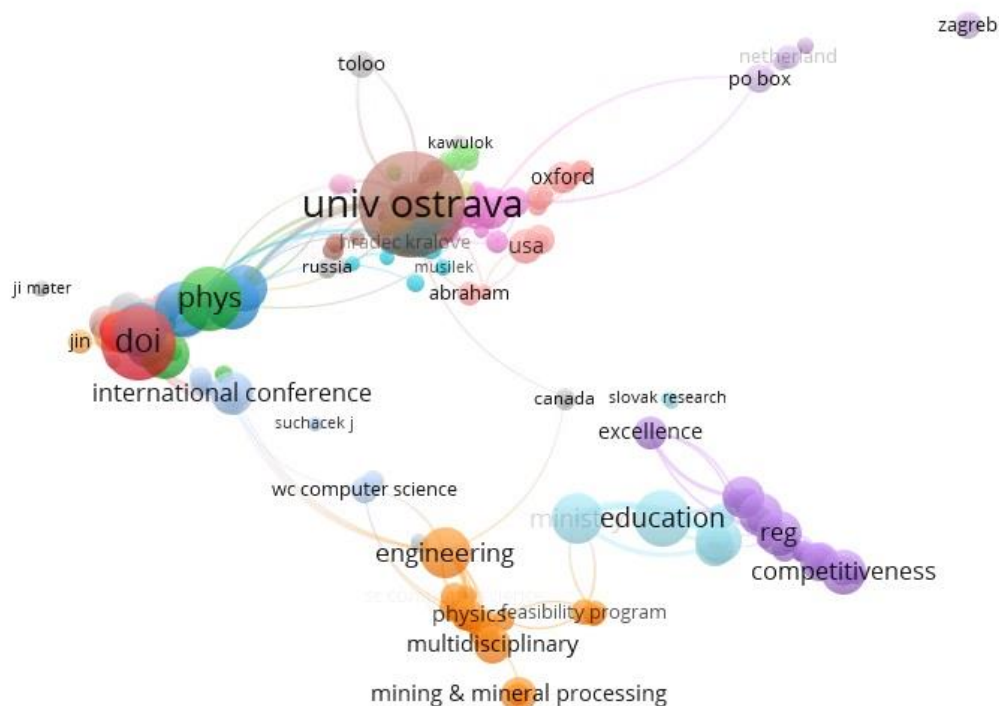
Příklad analýzy dat ve Web of Science:

Příklad vizualizace dat pomocí aplikace VOSViewer č. 1:

Příklad vizualizace dat pomocí aplikace VOSViewer č. 2:

Další sekce nesla název „Open Textbook & Open Education“ a *Michiel de Jong* nám v ní popsal program na vzdělávání pedagogů, jelikož podle strategie knihovny patří mezi její úkoly nejen poskytovat prostor pro učení a poskytování zdrojů, ale i vzdělávání odborných pracovníků univerzity. Technologická univerzita si zakládá na tom, že při výuce používá své vlastní zdroje, může si tak kontrolovat obsah i kvalitu, proto pedagogičtí pracovníci dostali nabídku na „Open Textbook

workshop,“ ve kterém se učí psát skripta (formální i obsahová úprava), jak je publikovat a hlavně zpřístupnit pro studenty. O tento workshop je velký zájem.

Ellen Verbakel a *Marta Terepek* nám dále předvedli online kurz „Training provisions for research data,“ který obsahuje 6 modulů a probíhá během šesti týdnů. Účastníci kurzu se v něm dozvědí, jak pracovat s daty a jak si hlavně uspořádat čas. Na konci každého modulu je kvíz, který prověří, zda účastník danou problematiku pochopil. Zajímavé jsou dvě verze, jak lze tento kurz absolvovat; jedna je bezplatná (kdokoli si může na webu kurz i kvízy projít), druhá za poplatek (proběhne setkání před a po kurzu, účastník obdrží certifikát o absolvování kurzu a knihovna se mu po půl roce ozve, aby proběhla evaluace, jak pokročil ve své odborné činnosti).

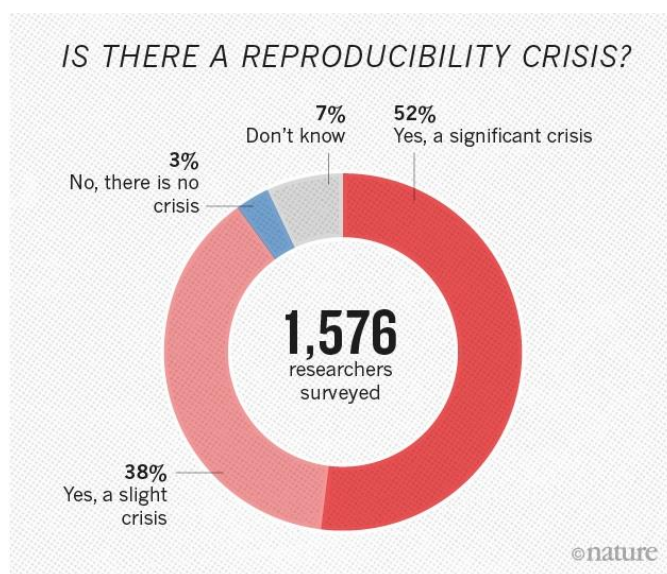
3. den

Třetí den proběhla na Technologické univerzitě v Delftu konference Towards cultural change in data management, jejím hlavním tématem bylo „Data Stewardship in practice.“ Knihovna TU Delft letos zahájila tříletý projekt (2018-2021), ve kterém chce ještě více podpořit Otevřenou vědu a sice tak, že oslovuje a najímá výzkumné pracovníky z jednotlivých kateder, kteří budou působit jako styčné osoby- konzultanti, v tomto konkrétním případě jako datoví stewardi.

Marta Terepek popsala datové stewardy jako praktické lékaře na pohotovosti, kteří řeší širokou škálu problémů. Na pódiu bylo představeno pět nových datových stewardů z různých kateder, kteří od března 2018 prochází školeními a pracují na další propagaci Otevřené vědy. Tento projekt mě velmi zaujal, protože se s knihovnou více propojí jednotlivé části univerzity.

Velmi zajímavá byla přednáška *Danny Kingsley* z University of Cambridge, která popisovala nutnost předvádět vědcům data ve vizualizované podobě (viz VOSviewer), protože „na ně nic jiného neplatí.“ Uvedla docela alarmující fakt o krizi ve vědě, kdy více než 70% vědců nedokázalo úspěšně zopakovat výzkum jiného vědce a více než 50% vědců nedokázalo úspěšně zopakovat svůj vlastní výzkum... Toto je více než dostačující argument pro potřebu otevřeného přístupu k vědeckým výsledkům, aby se netvořila čistě „věda pro vědu.“

Tento diagram ukazuje, nakolik si vědci připouštějí současnou krizi, čísla hovoří sama za sebe.

Následovaly zkušenosti z dalších knihoven (University of Cambridge, Utrecht University, Radboud University, Stockholm University aj.).

4. den

Poslední den se nesl v duchu repozitářů. *Marcel Broekarts* a *René Hagman* hovořili o třech repozitářích, které současně na TU Delft fungují (Current Research Information System- CRIS, Heritage a Pure). Všechny tři jsou navzájem propojené, tzn. pokud se uloží článek do jednoho, zobrazí se i v ostatních repozitářích. Institucionální repozitář (CRIS) je jednou za měsíc sklizen OpenAIRE, stejně jako DSpace na VŠB-TUO.

Rozdíl v jednotlivých repozitářích spočívá ve způsobu ukládání dat, jeden repozitář je založen čistě na cloudech a v to ještě nemají 100% důvěru, proto jich mají v provozu více. Studenti nahrávají své závěrečné práce přímo do repozitáře, což celý proces usnadňuje.

Madeleine de Smaele nám pak v závěru celého týdne popsala konsorcium 4TU, které spojuje technické univerzity v Nizozemsku, které využívají jeden repozitář a tím posilují Otevřenou vědu. Prozatím se nejedná o automatický přenos dat, soubory je třeba manuálně vkládat buďto přes webový formulář nebo spolu s technickou podporou do „special collection“. Pokud si autoři práce nevyberou některou z licencí CC (Creative Commons), je dokumentu automaticky přiřazena CC Zero.

Tímto tématem se vyčerpал obsah celého týdne a proběhlo rozloučení.

Závěr

Knihovna TU Delft velmi usilovně pracuje na zvýšení už tak velkého povědomí o otevřeném přístupu. Věřím, že se jim podaří jeden z jejich velkých cílů, dosáhnout 100% otevřeného přístupu v roce 2024, možná i dříve. Program celého týdne mi přišel velmi dobře vyvážený, dozvěděla jsem se velké množství užitečných a podnětných informací a doufám, že ty stěžejní uvedu do praxe. Knihovna samotná je velmi inspirující prostředí, jsem moc ráda, že jsem díky fondu Erasmu mohla tuto cestu podniknout.

Bc. Vendula Němcová, 29. 6. 2018, Ostrava